

El pregadeu (*Mantis religiosa*)

(ALDC, VII, 1549. El *pregadeu*)

El *pregadeu* és un ‘insecte d’uns 8 cm de longitud, de cos allargat, generalment verd (“lluenteja” 111, “és verda” 149, 186, “és verdeta” 159) o marró, notable per la manera com posa les seves potes anteriors, llargues i robustes, que recorda, quan està en repòs, una persona en actitud de pregar (*Mantis religiosa*). El mapa presenta força buits per manca del referent o per la desconexió dels enquestats. Algunes denominacions poden procedir de cançonetes infantils. L’aparent actitud de pregar de l’insecte ha generat els dos lexemes més extensos en relació amb: a) ‘plegar, estendre les mans’; b) ‘pregar’.

a) *Plegamans*, compost del present d’indicatiu de *plegar* (< PLĪCARE) i *mans*, pl. de *mà* (< MANU), amb les var. *aplegamans* 61, amb pròtesi vocàlica (més que procedent de APPLICARE), i *plegamans* 133, 141, 143, 145, 146, 166, 182, amb el segon element pres de l’arag. o el cast.; *xuntamanetes* 108, del present d’indicatiu de *xuntar* (< *juntar* < der. de *junt* < IŪNCTUS) i el dim. de *mans*.

b) *Pregadeu*, compost del present d’indicatiu de *pregar* (< PRECARI) (cf. oc. *pregadiu*) i *déu* (< DEUS), amb les var. *pregadeus* 49, 161; *plegadeu* 140/*plegadeus* 129, 137, per atracció de *plegar* (cf. més amunt), ajudant-hi l’intercanvi [r] = [l], i les formes sintagmàtiques *pregadeu de rostoi* 34/*pregadeu de rostois* 28, 46 (*rostoi* < *restoi* < llat. vg. RESTŪC[U]LU, amb tractament ioditzant).

La connexió religiosa continua en *tocacampanes*, compost del present d’indicatiu de *tocar*, d’origen onomatopèic, i *campanes*, pl. de *campana* (< llat. tardà CAMPANA < VASA CAMPANA ‘vasos de Campània’); *revoltacampanes* 184, compost del present d’indicatiu de *revoltar*, format sobre *revolt*, part. de l’ant. *revoldre* (< REVOLVERE), i del pl. de *campana*; *replicacampanes* 157 (< *repicacampanes*, de *repicar*, per homonimització formal amb *replicar*, pres del llat. REPLICARE); *marededeu* 8.

El moviment de les cames ha generat *serracames* 167, compost del present d’indicatiu de *serrar* (< SERRARE ‘tancar’) i *cames*, pl. de *cama* (< CAMBA, d’origen incert), així com *tallacames* 169 (*talla*, present d’indicatiu de *tallar* < llat. vg. TALEARE, der. de TALĒA ‘rebrot, esqueix’); lexies paral·leles a *segapèdes* “segapeus”, *segamanu* “sega mà”, *segadiddus* “sega dits”, *segabóddige* “segapolzes” del sard.

No falten les designacions zoomòrfiques per analogia amb altres insectes o rèptils: *minja-robes* 120, pròpiament ‘dragó’ (*Tarentola mauritanica*), compost

del present d’indicatiu de *minjar* (< *menjar* < llat. vg. MANDĪCARE) i *roba*, deverbal de *robar* < *RAUBARE; *camaleon* 160 (< cast. < llat. CHAMALEON); *grilla* 149, f. de *grill* (< GRĪLLUS); *llagosta de restoi* 35 (< llat. vg. LACŪSTA, cl. LOCŪSTA i *restoi* < llat. vg. RESTŪC[U]LU), *llangosta* 165, var. occ. amb *n* adventícia, potser per atracció de LŌNGUS; l’equivalent cast. *saltamontes* 45 o el relacionat amb *cabra* (< CAPRA), *saltacabrilla* 159, amb dim. La relació pot ser amb altres animals, com l’esmentat *cabra* 13 (*cabra llosca* ‘bòrnia, guerxa’ 16 [< LŪSCUS], potser per la lentitud dels seus moviments), present en una cançoneta infantil: “Cabra, cabra, plega les mans, que toquen Santos” (Alt Empordà, Gomis, 2014: 435); *burro*, f. *burra* 14, 24 (< cast.); *cavall* 39, *cavall de serp* (< CABALLU ‘rossí’ i llat. vg. o tardà SĒRPE[M]), amb un determinant potser relacionat amb el costat malèfic de l’insecte (cf. cast. *caballito del diablo* i mapa 1014), que seria més patent en *mort* 151 (< MORTEM).

Com a noms d’oficis s’han recollit *canador* ‘acanador, que amida el terreny’ 43, der. de *cana* (< CANNA ‘antiga mesura de longitud’); *sereno* 154 (< cast., per l’anunci que feia aquest funcionari de l’estat del temps); *escolà* 150 (< llat. tardà SCHOLANUS, var. de SCHOLARIS).

Peu de rei 164 és resultat d’una comparació de l’insecte amb l’estructura geomètrica de l’instrument.

El recurs a l’ús de prenomés és escàs, a diferència d’altres llengües (cf. cast. *Maria*, *Teresa*, *Mariquita*, it. *Catarina*, oc. *Bernado*, etc.); tenim només *mateu* 34, 151 (< MATTHAEUM), del qual, a través d’una cançoneta infantil, pot haver sorgit *teu-teu* 148.

Finalment, l’alg. *mamassonu* 85 és un manlleu al sard *mamma de sónnu*, literalment ‘mare de son’ perquè l’insecte, posat sota el llit, segons una creença popular, conciliava el son.

Tot i la copiosa variació en català de significants que tradueix la variació de motivacions no hi figuren d’altres que tenen per base ‘aguantar-se drete’, ‘posar taula’, ‘donar la mà’, que es troben en altres llengües romàniques; veg. García Mouton, 2001.

En la distribució geogràfica de lexemes, cal notar el notable nombre de llacunes en la resposta que justifica l’exigüitat de les isoglosses: *pregadeu*, sobretot en cat. central, conviu amb *plegamans*. *Burro* es troba al nord del cat. central, mentre que *cavall de serp* sols té realitzacions en mall. i men.

Són mots normatius *pregadeu*, *plegamans*, des del DOrt, 1917; *cavall de serp*, des del DIEC₁, 1995.